

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

HERTHA

TIDSKRIFT FÖR DEN SVENSKA
KVINNORÖRELSEN
UTGIVEN AV FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET
❧ REDAKTÖR: ELLEN KLEMAN ❧

ÅRGÅNG 4
HÄFTE 12
1917

Ledig annonsplats!

UNDER EXERCIS

vid fotvandringar och ansträngande arbete har Salubrin stor och viktig användning till behandling av ömma och såriga fötter samt olika yttre skador, till hudens vård, vid muskelförsträckningar, förkylning m. m., allt under förutsättning att originalfabrikatet Salubrin användes enligt bruksanvisning. Partilager hos Geijer & Co., Stockholm.

För kapitalister, särskilt fruntimmer har det länge varit ett önskningsmål ..... att kunna överlämna vården av sina värdepapper och skötseln av sina affärer åt någon person eller institution, som med absolut säkerhet förenade punktlighet och noggrannhet i utförandet av det anförtrodda uppdraget, ävensom prisbillighet. En sådan institution är

Stockholms Enskilda Banks Notariatavdelning (Kungsträdgårdsgatan 8. Expeditionstid $\frac{1}{2}$ 10—4.)

som under garanti av **Stockholms Enskilda Bank** åtager sig vård och förvaltning av enskilda personers och kassors värdepapper.

Exempel 1. Om en person hos Notariatavdelningen deponerar obligationer, inkasserar Notariatavdelningen vid förfallotiderna kuponger och tillhandahåller deponenter inflyttna medel. Vidare efterser Notariatavdelningen utlottningar av obligationer och underrättar deponenten i god tid, ifall en denne tillhörig obligation blivit utlottad, samt lämnar förslag till ny **placering** av det ledigblivna kapitalet.

Exempel 2. Om inteckningar deponeras hos Notariatavdelningen, underrättar Notariatavdelningen gäldenären därom att räntorna å inteckningarna skola till avdelningen inbetalas varefter de medel, som inflyta, till deponenten redovisas. Vidare tillser Notariatavdelningen att inteckningarna bliva i vederbörlig tid förnyade. Om en hos avdelningen deponerad inteckning genom underlåten förnyelse skulle förfalla, ersätter **Stockholms Enskilda Bank** därigenom uppkommen skada.

Förvaringsavgift: 50 öre för år per 1,000 kr. av depositionens värde, dock ej under 2 kr.

Ledig annonsplats!

Telefon
539
Malmö

Perslow's

SIDEN &
MANFAKTUR-
AFFÄR

alltid nyheter i största urval

HERTHA

ÅRGÅNG IV

15 JUNI 1917

HÄFTE 12

I gryningen av en ny tid.

Det lider väl intet tvivel att en bestämd, Davgränsad epok — vilket namn den än kommer att engång erhålla i tideböckerna — nu sjunker undan i varandets ström och att ett nytt skede är i färd att ta mänskligheten med sig.

Kanske man utan anlitan av några som helst apparater för genomskådning och med stark förkortning av helheten kan kalla den sist förrunna tiden det materiellas glansperiod. Man kan då säga, att den har fört mänskligheten till bankruttens rand ur flera synpunkter. Döda kroppar fylla jordentätare än någonsin, döda själar följa levande gestalter blott automatiskt i förskräckande utsträckning. Längre i brutal användning av en vetenskapligt fulländad förstörelseteknik, längre i propaganda för jagets suveränitet, för livsnjutningens berättigande, längre i förnekelse av eller likgiltighet för evighetsvärden än dit världen hunnit, lära åtminstone närmast kommande generationer ej vilja nå. Vad som hållit tidens människor skarpt fångna har varit det imposanta, det i ett eller annat avseende lysande. Det faller nu samman. Politiska maktställningar, kronors glans, krigarära, furste-

härkomst, blått blod, övermännisko-drömmar, konsten som frälsningstillflykt, gods och guld som socialt adelsmärke — detta och mycket därjämte lär nu till stor del bortsköljas av de mörkt skimrande tidsvågorna, färgade av jordens dyrbaraste purpur. Det var inte ur materiella resursers nästan outtömliga källor mänskligheten kunde dricka hälsa, det var inte under framgångens klang- och jubelår den själiska klarsyntheten vidgades till uppfattning av det oväsentligas underordnade betydelse, till uppskattande av för det innersta medvetandet annars undanskynda värden såsom de främsta. Sådana värden, för vilka martyrer gått i döden, därmed kastande ut sådden för framtiden. Vår tid har knappast vetat av martyrer i här avsedda bemärkelse. Var och en har hållit sin trofana högt eller undangömd efter behag, för sin övertygelse har ingen längre blivit stenad eller bränd. Men apostlafattigdomen har fört till allmänt själiskt armod. En brusande verksamhet på tusen sätt har som måtto endast haft: leva och låta leva.

Att en ny tids människor hos sig måste utbilda oändligt mera av fördjupat

andeliv än vad det sjunkande skedets haft vilja till förefaller nödvändigt. Under vilka namn ett nyväckt inre liv skall uppblomstra, hur det mångsidigast skall utgestaltas, kan blott det kommande ställa fram i klart ljus. Men ledningstrådar fram till källan, varifrån ljuset härflyter, givas i alla fall. Samma evighetsljus som före detta stundom fallit in i de ädlastes samveten skall även lysa för enskilda av kommande släkten. Hur relativt få de personligheter bliva, som vid skenet av dessa strålar utan namn komma att sätta in sin livskraft för att få grepp om en irrande mängd, skola sådana otvivelaktigt nu som förr uppstå. Men är det inte som om världen denna gång hade behov av ledare av högre väsensart än föregångna reformatorer och upplysningsfilosofier?

Kristus kom då den gamla världen var mogen för sönderfallande. Måste icke nu Kristus på nytt återinträda i världen — i själarnas värld, måste det icke byggas med makt på återupprättande av ett gudsvälde, främmande för det vanställande dunkla, varmed olika epoker, nationaliteter, traditioner och hierarkier belamrat det?

Människorna sägas bli visast inför döden. Att se tillbaka är ju också som att gå efter karta, någonting helt annat än då man våryr springer burdus in i livets obekanta land. För de döende, vilkas själar inte dött långt före den annalkande fysiska upplösningen, träder ofta hela livsloppet in under ny synvinkel. Dess "förluster" och "vinster" skifta plats. Det är inte längre de bekanta sorgerna, sådana som dödens lietag bland deras närmaste, som höra till

livets allvarligaste förluster. Dessa en gång så stingande smärtor voro sådana som måste komma, som äro oskiljaktiga från mänskligt samliv och som skaka upp ur vardagens dvala. Inte heller är det felkalkylerna under levnadsloppet — den sparsamt bekomna "lyckan", äran, vinningen eller sådant —, som orsakat det stora fallissemanget. Inte ens sjukdomarna, vilka för länge sedan brutit livskraften, utgöra mördande deficit. Kvalen, bitterheten, de ohjälpliga förlusterna kommo efter sådana stunder, sådana tider, då de avvikit från den rätlinighet, som själen befallde, gjorde sig döva för hennes "du bör", då de gingo krokvägar, sökte komma undan den bördan och den bördan. Vunno något bestående gjorde de endast då de älskade, offrade. Men de tycka sig aldrig ha burit fram några nämnvärda offer.

Det är nu inte minnena av deras "framgångar", av en "realiserad levnadsdröm", av det bifall, som kanske en gång ekat omkring dem, som ha betydelse. Trots allt vad minnet kan rada upp bredvid vartannat av hemburna små triumfer, blir där idel tomhet inom dem. Men plötsligt kunna de erinra sig hur det varit i livets stora ögonblick, hur allt tillfälligt då miste sin betydelse ända därhän, att de inte voro medvetna om att det ens fanns till. Endast det ideala levde och lyste.

Och sakta nalkas halvförgättna glädjämnen, gestalter, som skrida framåt liksom i procession över kyrkgolv. I spetsen går kanske en yngling med sin rena blick riktad mot en stjärnvärld, han som föll offer för en brutal män-

niskas maktspråk och strax var borta efter att ha lämnat som en ljusstrimma efter sig — ett solgyllene band, där hans själs förnämhet avtecknade sig som fina arabesker i den minsta av hans handlingar. Eller kanske läkaren, som på andra sidan om något så smått som bekvämlighet eller fördel besvärade sig natt som dag med lika omsorger till det fattiga hemmet som till det rika, hjälpte och tröstade med sin vetenskap men ändå mera med sitt hjärta och alltid lämnade luften lättare i de rum han beträtt, emedan hans närvaro renat dem från agg och alla futtigheter. Eller kvinnor, som burit vad vi ville kalla övermänskliga bördor och ständigt vuxit i styrka och godhet.

Sådana eller andra förnäma själar

ha de flesta av oss mött under vår vandring och vi bevara minnet av dem i trogna hjärtan och styrka oss därvid, medan minnet av medvandrare med endast yttre gloria blir som falaska.

En ny tids människor med apostlasinnen komma att inrikta sitt arbete på att främhäva själarnas förmåga och själarnas rätt att dominera.

Det materiella måste en gång bli så pass åtkomligt för alla, att de få tid, någon tid att vilja, att kunna bygga upp åt sig en inre värld. Men för att massorna skola komma så långt, måste en ny tids förelöpare själva ha hunnit till en andelivets förhöjning, om vilken nu blott en och annan vetenskaplig pionjär dunkelt siar.

METTA GREGER.

De utomäktenskapliga barnens ställning.

Genom beslut som fattades av såväl Första som Andra kammaren den 2 juni har Lagberedningens förslag till lag om barn utom äktenskap antagits att gälla från och med den 1 januari 1918.

Besluten fattades på grundval av den sammanjämkning som av Lagutskottet verkställdes efter kamrarnas olika beslut på en del punkter, främst i fråga om barnets rätt till arv efter fader och fädernefränder. Andra kammaren ville nämligen medgiva sådan arvsrätt, Första kammaren icke.

När de avgörande besluten om lagens antagande nu fattades den 2 juni skedde det utan någon diskussion, utan något manifesterande vare sig inom eller utom

riksdagen av vad detta beslut innebär. Även de, som tycka att vad som givits ej är tillräckligt, måste dock medgiva, att beslutet innebär mycket. Inte bara för de många tusental svenska medborgare, vilkas oförvållande lidanden därigenom skola minskas, utan också för alla dem, som känt det nuvarande tillståndet som en skamfläck för ett kultursamhälle. De dagliga tidningarna innehöllo dock knappast en rad om beslutet. Den närvarande tiden synes ej ha mycket intresse för en opolitisk social fråga sådan som denna.

Lagutskottets utlåtande över propositionen inkom den 20 april. Utskottet tillstyrkte Kungl. Maj:ts förslag med endast

några oväsentliga ändringar. Sju av utskottets sexton ledamöter hade emellertid reserverat sig på två synnerligen viktiga punkter, nämligen ifråga om barnets rätt till faderns namn och till arv efter honom. Kungl. Majts förslag — vilket utskottsmajoriteten tillstyrkte — upptog som bekant ej sådan rätt.

En del av reservanterna yrkade även, att då faderskapet ej kunnat fastställas, underhållsskyldighet skulle åläggas var och en som kunde vara fader, under det att andra ansågo, att underhållsskyldighet endast skulle kunna åläggas en man.

Förslaget behandlades i riksdagen den 25 april och gav i båda kamrarna anledning till ganska långa debatter. Det är givet, att dessa huvudsakligen kommo att röra sig om principfrågan: namn och arv efter fader eller icke.

Det kraftigaste försvaret för utskottsmajoritetens ståndpunkt gavs i Första kammaren kanske av professor Alexanderson, som på ett skickligt och verkningfullt sätt framhöll de olägenheter, som arvsrätten måste komma att medföra: bl. a. de processuella svårigheterna och intrången i den legitima familjens rätt. Han satte även i fråga om det är lämpligt att i en tid, då arvsrätt i en viss utsträckning är satt så att säga på avskrivning, utsträcka den på ett håll. Det förefaller egendomligt, att då röster höjas för att pysslingar och bryllingar ej skola ärva, plötsligt intränga en kategori bröstarvingar bland dem.

Arvs- och namnrätten förfäktades i denna kammare av bl. a. doktor Petrén, redaktör von Koch, kyrkoherde Stadener och redaktör Hellberg. Den senare ansåg tiden vara inne att "mot hittills tillämpade

principer ställa de stora enkla mänskliga rättskrav, som för det moderna rättsmedvetandet äro alldeles självklara".

I Andra kammaren öppnades debatten av justitieministern, som huvudsakligen uppehöll sig vid de skäl mot arvsrätten, som Lagberedningen anfört, men som även framhöll, att en kommande lagstiftning inom såväl äktenskaps- och arvsrätten som processrätten kan komma att undanrödja vissa av betänkligheterna mot införande av denna rätt. Då vore tidpunkten för reformens genomförande helt säkert lämpligare än nu, kanske då i överensstämmelse med en mera enstämmig uppfattning ute bland folket än vad statsrådet trodde nu vara för handen. Utskottsmajoritetens talanfördes i Andra kammaren huvudsakligen av utskottets ordförande, presidenten Petersson. Han varnade för att se på saken med allt för "obesvärade idealitet" och förordade ett mera nyktert och sakligt tillvägagångssätt. Han ansåg att man då möttes av svårigheter så stora att de måste vara avgörande: den legitima familjens berättigade anspråk, bevisningen och motbevisningen.

Motsidans huvudtalare i denna kammare var borgmästare Jakob Pettersson, kraftigt understödd av bl. a. herr Sven Persson i Norrköping. Borgmästare Pettersson --- sedan gammalt känd som en de utomäktenskapliga barnens trogna och oförtrutne förespråkare — framförde med värme och övertygelse de kända och av honom själv vid andra tillfällen åberopade skälen för arvsrätt — några nya finnas väl näppeligen — och han stödde dessutom sin uppfattning med en mängd auktoritativa yttranden, som

fällts vid de tillfällen frågan förut behandlats i riksdagen.

Särskilt att påpeka är kanske att talare å landtmannahåll nu vederlade det av arvsrättens motståndare ofta framkastade påståendet, att denna rätt vore stridande mot den allmänna rättsuppfattningen bland allmogen på landet.

Vid votering i principfrågan antog Första kammaren med 75 röster mot 48 den Kungl. propositionen; Andra kammaren uttalade sig med icke mindre än 128 röster mot 72 för rätt till faderns namn och arvsrätt efter fader och fädernefränder. Beträffande frågan om underhåll i det fall, att faderskapet ej till fullo styrkts, anslöt sig Andra kammaren till den meningen, att endast en man bör kunna förklaras underhållsskyldig. Även beträffande en del detaljfrågor t. ex. om minimiåldern för underhållets utfående — 15 eller 16 år — stannade kamrarna i olika beslut.

Enligt lagutskottets av riksdagen den 2 juni antagna sammanjämningsförslag, ansluter sig lagen i fråga om namn och arvsrätten till den Kungl. propositionen, d. v. s. endast trolovningsbarn ha rätt till faderns namn och till arv efter honom. Men därjämte anhöll riksdagen i skri-

velse till Kungl. Maj:t, att det "täcktes Kungl. Maj:t i samband med den omarbetning av ärvdabalken, som torde böra äga rum efter den nu pågående revisionen av giftermålsbalken blivit avslutad, låta upptaga till förnyad förutsättningslös utredning, huruvida och under vilka villkor barn utom äkten-skap må jämväl i andra fall än som angives i nu förevarande lag om sådana barn taga arv efter fader, vid vilken utredning torde böra övervägas ett be-tryggande anordnande av frågan om bevisningen om faderskapet samt hän-syn tagas till de ändringar, som då torde hava företagits i lagstiftningen om äkta makars rättsförhållanden, samt därefter för riksdagen framlägga det förslag, var-till utredningen må föranleda".

Även för övrigt överensstämmer den nu antagna lagen, bortsett från några oväsentliga undantag, med Lagberedningens förslag, som fullständigt refererats i denna tidskrift årg. 1916 häften 3 och 4.

Statsbidrag till Apelrydskolan.
Fredrika-Bremer-Förbundets fruktodlings- och trädgårdsskola Apelryd har för år 1917 erhållit ett statsbidrag av 3000 kr.

Vi påminna om att Hertha ej utkommer under juli och augusti månader.

Nästa häfte kommer således 1:sta september.

Nej — och återigen nej!

Återigen kom en dag, då svenska Riksdagen hade att behandla frågan om kvinnornas politiska medborgarskap. Skickelsediger hade den tid varit, som förflutit sedan Första kammaren sist åter hade bringat dess lösning på fall. Men under allt det ödestunga, som under dessa år kommit över världen, hade inom de olika nationerna och hos allt flera och flera människor efterhand vuxit fram förvisningen om att nu gällde det allas sammanhållning, att blott genom alla samhällsmedlemmars brukade krafter och enade vilja fanns väg ut ur de katastrofartade förhållanden, i vilka samhällena råkat. Därur kom som det nödvändiga att kvinnorna skulle tagas med, icke blott i arbete och ansträngningar utan i rättigheter och ansvar.

Vi trodde, att man även hos oss nått fram till denna punkt. Det talades om en nyorienteringens tid. Det visade sig symtom, som tydde på att även från högerens förut så motsträviga håll skulle komma förstående och medgivanden. Inte ens den dag, då på riksdagens bord låg en kunglig proposition om politisk rösträtt för kvinnor, hade möjligheten för målets nående syntts så stor och gripbar.

Det gick några veckor. Så förljöds det, att konstitutionsutskottets utlåtande över de i riksdagen framburna motionerna angående borttagandet av förefintliga rösträttsstreck, däribland det, som uteslöt kvinnorna, skulle gå i avstyrkande riktning. Utskottsmajoritetens höger skulle ha förklarat, att frågan om rösträtt och valbarhet för

kvinnor icke förelåg i så utrett skick, att den kunde bli föremål för riksdagens beslut.

Så var det också. Det var den nyframkomna idén om rösträttens beviljande åt kvinnorna efter ett åldersstreck, satt högre än för männen — men automatiskt fallande —, som gjordes till tuvan, som skulle stjälpas lasset. Just den idé, som högerpartiets kvinnor i dessa sista dagar hade samlat sig kring, i tanke att — åtminstone har utanför stående fattat det så — det var den lösning, som deras parti kunde och ville acceptera. Endast i reservationer hade utskottets vänster kunnat framkomma med sitt tillstyrkande av kvinnornas politiska medborgarskap.

Den 9 juni debatterades saken i riksdagens båda kamrar, och konstitutionsutskottets mening var ävenledes Första kammarens, För dennas majoritet hade givetvis utskottsreservationerna ingen betydelse. Det blev ännu en gång det nej, det spärr mot stora folkgruppers krav och hela utvecklingens gång, som återigen skulle förskjuta rösträttsfrågans lösning år framåt. En fråga, som dock inte kan skjutas undan, som i själva denna debatt av kammarens egna återhållande element erkändes såsom ofrånkomlig!

Vad som från denna debatt är av egentligt intresse att anteckna är den fanatiska motståndarens mot kvinnornas medborgarrätt, professor Kjelléns, förklaring, att han nedlade sitt principiella motstånd. Till skillnad från sin akademiska kollega professor Clason synes hr Kjellén verkligen ha kommit

till insikt om att det helt enkelt inte går i längden att rida spärr mot tidsutvecklingen. Denne oförfäradе kämpes kapitulation mottogs i kammaren under en som det föreföll något tryckt tystnad, som dock kanske lättade en smula, då hr Trygger, ehuru förklarande sig för principiell anhängare av kvinnorrösträtten, ställde i utsikt det behagliga uppskov som begäran om en ny utredning — nu beträffande grunderna på vilka rösträtten borde beviljas, ty likställda med männen borde kvinnorna ju dock icke bli — skulle medföra.

Hr Hellberg hade inlett debatten med ett skarpt nagelfarande av utskottets avslagsmotivering, vilken han fruktade skulle komma att högeligen förlusta en eftervärld, som säkerligen skulle minnas detta sena och förstockade motstånd mot en reform, som nu ligger klar i tidsmedvetandet.

Hrr K. G. Karlssons och Mannheimers yrkande på återremiss av utskottsbetänkandet med begäran om att det höjda åldersstrecket skulle upptagas och kunna bilda utgångspunkt för ett vid denna riksdag enligt beslut i frågan avlogs av kammaren med 66 röster mot 43. Utan votering avlogs därpå reservanternas förslag, varefter utskottets hemställan bifölls.

I Andra kammaren antogs efter ett par timmars debatt, varunder hrr Larsson i Västerås, Edén och Branting försvarade utskottsreservationerna och hrr Hallendorff och Räf uttalade sin motvilja mot och sina farhågor för kvinnornas politiska medborgarskap, reservanternas förslag. Vilket såsom vilande grundlagsändringsförslag av nästa års riksdag skulle kunnat

slutgiltigt antagas — om inte Första kammaren sört för att detta nu blivt en omöjlighet och en hel ny riksdagsperiod måste förlöpa innan man återigen kan komma så långt! E. K—N.

Kringblick.

Mänskoekonomi. Tanken på hur förhållandena för de genom kriget i särskilt stor utsträckning nu i industrien använda kvinnorna borde ordnas har icke en minut, kan man säga, upphört att sysselsätta de österrikiska kvinnoorganisationernas ledare. Problemet, som skulle lösas, var ett ekonomiskt. Att minsta möjliga förbrukning av mänsko- och moderskraft gick till spillo i industriarbetet.

I stark känsla av att där något måste göras, finns också en väg till att göra det, har man nu kommit till ett direkt förslag om positiva åtgärder, vilka preciserats i en skrivelse till regeringen. Det är tretton olika kvinnoföreningar med sociala, politiska (rösträttskrav) och undervisningsreformer på sina program, som genom sina ordföranden undertecknat den.

Under motivering av att mänskoekonomi är minst så nödvändig som livsmedelsekonomi hemställa petitionärerna om att ett särskilt departement för arbetsorganisation och arbetarskydd måtte omedelbart upprättas, liksom man funnit nödigt ordna ett livsmedelsdepartement. Denna myndighet, som skulle arbeta med hjälp av sakkunniga män och kvinnor ur olika samhällslager, skulle framför allt ha att reglera det kvinnliga industriarbetet till de kvinnliga arbetarnas och samhällets gemensamma vinning och bästa.

I nio särskilda punkter formuleras de olika önskemålen. Läkarundersökning av alla vid antagandet i arbetet samt ständigt övervakande av de arbetandes hälsa genom anställda kvinnliga fabriksläkare. Härigenom skulle det ändamålslösa slösande med mänskligt material förebyggas, som ligger i att för ett speciellt arbete icke skickade personer med förstörande av sin egen fysik

härda fram i detta i stället för att söka annat, för deras hälsa mera lämpat.

Vidare begäres en utökad yrkesinspektion och med blicken fäst på den oerhörda tillväxten av arbeterskor särskilt kvinnliga yrkesinspektörer, sorgfälligt valda ur såväl arbeterskekretsar som bland socialt bildade personer. Påvisande att nyare undersökningar mynna ut i den uppfattningen, att under en kortare arbetstid icke endast relativt utan även absolut taget mera arbete blir utfört, yrkas på maximalarbetstid och där det rör sig om särskilt tungt arbete en ofrånkomlig bestämmelse vad kvinnorna beträffa om indelning i skift. Vid dag och natt pågående arbete skulle 8-timmarsskift framför allt fastslås för arbeterskorna.

Så kommer yrkanden på nattarbetsförbud för barn och ungdom, återikraftträdande av före kriget gällande bestämmelser om barnarbete och hemarbete, bostadsinspektion, m. m. samt

moderskapsskydd och införande av allmän förlossningshjälp.

Till sist reserverar man sig mot den eventuella invändningen, att ehuru givetvis de begärda reformerna äro högst önskvärda, det för ögonblicket vore omöjligt att genomföra dem, med att påpeka, att det karakteristiska för den tid vi leva i just är att göra det omöjliga. Att det blott rör sig om att komma till uppfattning av att de framlagda förslagen äro av verklig vikt för att finna utvägarna att realisera dem.

Skrivelsen, som av representanter för de undertecknande föreningarna överräckts inrikes- och handelsministrarna, har motagits med livligt intresse. Inrikesministern, som underhöll sig med deputationen under en trekvartstimmes lång audiens i ett ingående resonemang över de olika punkterna, utlovade snabb undersökning av möjligheterna för förslagens genomförande.

Vägen till den första kvinnliga fullmaktstjänsten.

Såsom redan i ett föregående häfte av Hertha meddelats har riksdagen denna vår bifallit Kungl. Maj:ts nådiga proposition angående grunder för kvinnas utnämning och befordran till rektor vid kvinnligt folkskoleseminarium. Genom detta riksdagsbeslut, som möjliggjort kvinnas utnämning till chefspost vid vissa kvinnliga statens läroanstalter, har ett ärende av principiell innebörd blivit avgjort. Det är nämligen, såsom dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Westman, enligt statsrådsprotokollet av den 23 febr. 1917 yttrade, "nära samhörigt med den allmänna frågan om behörighet för kvinna att befordras till statstjänst".

Direkt kan det ju ej bereda många kvinnor tillträde till ledande ställning i statens tjänst, då de ifrågavarande läroanstalterna ej äro flera än sex och det på intet sätt är stadgat, att rektoratet vid dessa bör bestridas av kvinna. Men indirekt berör detta riksdagsbeslut alla de kvinnor, som förvärvat sådan kompetens, som för män medför rätt att söka statstjänst. Hittills ha dessa kvinnor, när de efter slutad studietid sökt efter tillfälle att i det allmännas tjänst och för egen utkomst kunna få använda sin dyrt förvärvade kompetens, stött emot höga murar, som stängt vägarna åt de flesta håll och begränsat deras möjligheter till utkomst på ett

icke rättfärdigt sätt. Så kunna enligt den nya läroverksstadgan kvinnor erhålla anställning inom samskolorna, men endast i underordnade befattningar, "som ej rimligtvis motsvara de anspråk på en mot deras kunskapsprov svarande verksamhet och därtill hörande förmåner, som kvinnor med fullständig adjunks- och lektorskompetens med skäl kunna uppställa", såsom justitierådet Trygger i sin nedannämnda motion till riksdagen 1905 yttrade. Nu är en bresch skjuten, och en dag skola de stängande murarna försvinna för att ge frihet och utrymme åt all verklig duglighet och begåvning att göra sig gällande.

En kort historik över huru frågan om kvinnors anställning i statens tjänst utvecklats torde kunna vara av intresse. Konstitutionsutskottet vid 1905 års riksdag påvisade i sitt utlåtande i anledning av hrr Tryggers och Zetterstrands motioner om ändrad lydelse av § 28 regeringsformen, hurusom "steg för steg de önskemål vunnit beaktande, vilka å ena sidan gått ut på att bereda kvinna tillfälle att förskaffa sig erforderlig utdanning för vinnande av kompetens till vissa statstjänster och å andra sidan avsett att åt henne förvärva rätt att efter ådagalagd kompetens söka och erhålla dylika tjänster". Stegen ha varit ganska små och betänksamt övervägda, men de ha dock tagits. Från statsmakternas sida ha alltifrån mitten av 1800-talet en rad av åtgärder vidtagits "i syfte att öppna befattningar i allmän tjänst för kvinnor, vilka åtgärder nödvändiggjorts på grund av industrialismens genombrott", säger Lärar-

lönenämnden i sitt betänkande av 1914. Och den fortsätter:

Den omvälvning på det husliga arbetets område, som orsakats av att industrien bemäktigt sig en stor del av det arbete, som fordom utfördes i hemmen, har nämligen tvingat kvinnorna att i stor utsträckning söka arbetsförtjänst utom hemmet. Och det var icke endast billighetsskäl, som åstadkommo, att tillträde lämnades kvinnor till sådana befattningar i allmän tjänst, som de otvivelaktigt kunde sköta. Det blev också ett intresse för samhället att tillgodogöra sig den obrukade arbetskraften, särskilt inom undervisningsväsendet och kommunikationsverken.

Så gavs under loppet av 1850- och 1860-talen åt kvinna rättighet att bliva folkskollärare, organist, lärare i teckning samt i musik och sång vid lägre läroverk, lärare vid kvinnligt folkskoleseminarium (1862), adjunkt vid samma slags läroanstalt (1865), telegrafist, postexpeditör och skrivare vid statens järnvägar.

1866 uttalade Rikets ständer i skrivelse till Kungl. Maj:t, att de ansågo anställning i tjänster och befattningar, vartill kvinna kan prövas lämplig och varifrån hon ej genom grundlag eller civillag är utestängd, hädanefter borde tillkomma henne, när hon visar erforderliga kunskaper och skicklighet. De anhöllo därför, att Kungl. Maj:t ville vidtaga åtgärder för att bereda kvinna tillfälle att avlägga för dylik anställning föreskrivna kunskapsprov. Den 3 juni 1870 avlät också Kungl. Maj:t efter att hava hört åtskilliga myndigheters utlåtanden en skrivelse till Sundhetskollegium, varigenom kvinna erhöi rätt att avlägga avgångsexamen vid rikets högre elementarläroverk samt sådana examina med därtill hörande

prov, som äro stadgade för rättighet till läkareyrkets utövning.

Nästa steg var Kungl. brevet av 7 nov. 1873, som medgav kvinna rätt att avlägga alla vid universiteten förekommande examina med undantag av examen inför teologisk fakultet samt juris licentiatexamen. Kvinnorna ha ock i allt större utsträckning begagnat sig av denna möjlighet att förvärva och rättighet att genom examen inför universitetens medicinska, filosofiska och juridiska fakulteter styrka sin kompetens i olika fack.* År 1897 avlade på grund av erhållen Kungl. dispens en kvinna juris licentiatexamen och fullgjorde disputationsprov för jur. doktorsgrad. År 1909 avlade den första kvinnliga teologie kandidaten examen inför teologisk fakultet. Men blott ett fåtal av de kvinnor, som ägnade sig åt akademiska studier, hade utsikter att få kostnaderna gäldade genom en anställning motsvarande deras kompetens. Det har väl hittills egentligen varit endast de kvinnliga medicinarna förbehållet att vinna en utkomst, som motsvarat

* I mars 1914 torde antalet av de kvinnor, som avlagt akademiska examina, hava varit:

	Ogifta.	Gifta.
Fil. kand.	127 (4 döda)	83
„ mag.	83	9
„ lic.	3	5 (2 döda)
„ dokt.	10 (1 död)	7
Med.kand.	39 (3 döda)	18
„ lic.	25 (2 döda)	18 (1 död)
„ dokt.	3 (1 död)	—
Jur. kand.	2	2
„ dokt.	1 (död)	— (exam.avlagd på gr.avK.disp.1897)
Teol. kand.	1	1
Teol.o.fl.„	1	—
Kansliexamen	1	—

kostnaderna för deras utbildning, och detta mest genom enskild praktik.

Hr Trygger nämner i sin motion 1905 ang. förändring av § 28 R. f., att en undersökning av de tillfällen kvinnor haft att komma i åtnjutande av de fördelar, som vid universitet förvärvat kompetens medför för män, vid denna tidpunkt visat följande resultat: Kvinnliga medicine studerande ha i jämförelsevis många fall använts såsom amanuenser vid de fakulteter, där de avlagt sina kompetensprov. Till följd av en petition, inlämnad 28 jan. 1901 av kvinnliga läkare och medicine studerande, har Kungl. Maj:t genom nåd. kungörelse av 6 nov. 1903 berättigat ogift kvinna att innehava dels vissa offentliga läkarebefattningar, dels åtskilliga lärebefattningar vid universitet och medicinska fakulteter, vid Karolinska mediko-kirurgiska institutet samt vid Gymnastiska Centralinstitutet. Kvinnor, som avlagt kompetensprov inom filosofisk fakultet ha länge varit hänvisade till anställning uteslutande i privat tjänst. 1876 och 1901 erhöles två kvinnor, som genomgått provår, kungl. dispens för sökande av anställning som adjunkt och kollega vid allmänt läroverk. 1898 förvägrades dylik dispens. Genom den nya läroverksstadgan ha kvinnor alltsedan 1905 varit berättigade till anställning i statens samskolor, men, såsom redan påpekats, endast i underordnade befattningar, som icke skänkt sina akademiskt bildade innehavare en mot deras kompetens svarande verksamhet eller utkomst. Om möjligt ännu sämre har frågan om kvinnas anställande såsom lärare vid universiteten

gestaltat sig. En kvinnlig docent har haft sämre förmåner än manlig docent och underlägsen verksamhet sig tilldelad. En kvinna har ej ansetts kunna ens på förordnande förestå en professur. Vid universitetsbibliotek, vid Kungl. biblioteket i Stockholm och vid riksarkivet ha för arbetet kompetenta kvinnor endast i mycket ringa omfattning kunnat vinna anställning, enär Kungl. fullmakt fordrats för alla bibliotekarie-, vice bibliotekarie- och ordinarie amanuensbefattningar. Och slutligen har kvinna, trots sin rätt att avlägga kompetensprov inför juridisk fakultet, varit utesluten från flertalet av de befattningar, vartill samma kompetensprov skulle berättiga en man.

När så utnämningssrätten i fråga om adjunkt- och lektorsbefattningar vid de allmänna läroverken år 1905 överflyttades till Kungl. Maj:t, lade lydelsen av § 28 R. f. absolut hinder i vägen för en reform i riktning att bättre tillgodose de vid universitet och högskolor studerande kvinnornas rättmätiga fordringar. För att avlägsna detta formella hinder väckte, såsom i det föregående redan nämnts, hrr E. Trygger i Första och F. Zetterstrand i Andra kammaren år 1905 motion om ändrad lydelse av § 28 R. f., så att även infödda svenska kvinnor skulle av Konungen kunna utnännas och befordras till vissa befattningar i statens tjänst. Konstitutionsutskottet vid 1905 års riksdag ställde sig välvilligt mot förslaget, i det hela utskottet var ense om att bereda kvinnor tillträde till ifrågakarande befattningar. Sju reservanter föreslogo en från utskottets avvikande formulering, och

härpå stupade frågan. Första kammaren antog utskottets förslag, men Andra kammaren yrkade, under uttalande av varma sympatier för själva saken, avslag å såväl utskottets som reservanternas och motionärernas förslag, detta på grund av betänkligheter angående formuleringen.

Den 8 febr. 1907 väcktes av hrr E. Trygger och K. Kjellberg ny motion angående samma grundlagsändring. I motionen framhölls, hurusom tiden för ifrågakarande reforms genomförande nu vore inne. Särskilt efter senaste läroverksreformens genomförande, i kraft av vilken utnämningssrätten till de flesta befattningar vid de allmänna läroverken tillkomme Kungl. Maj:t, vore behovet av ändring av § 28 R. f. trängande. Bristen på manliga lärare med full kompetens, som ägnade sig åt undervisning, vore i stigande. Så bestredos höstterminen 1907 mer än 50 lärarebefattningar av dels vikarie-rande, dels extra lärare, som saknade den för ifrågakarande befattningar erforderliga kompetensen. Bland dessa inkompetenta lärare funnos filosofie studerande, farmacie studerande, e. o. kammarskrivare o. s. v. Herr Trygger säger i sin motion: "Vårt land är alltmör i behov av att alla goda krafter användas till samhällets bästa. Vi hava ej råd att därvid skjuta åt sidan den insats, som kvinnor äro skickliga och villiga att göra. Den förändring av § 28 R. f., som av mig vid 1905 års riksdag föreslogs, går ej utöver, snarare under * vad hänsyn till samhällets behov sålunda kräver." Ur konstitutions-

* Spärrn. gjord av artikelförf.

utskottets vid 1907 års riksdag utlåtande må här följande anföras:

Det synes — utskottet vara av vikt att jämväl åt de kvinnliga krafter, som äro skickade att utöva en gagnerik verksamhet å nu ifrågavarande områden av statsförvaltningen, beredes möjlighet att vinna anställning i statens tjänst. Det arbete å den offentliga undervisningens fält, vilket under de gångna åren utförts av kvinnor, har, såsom numera torde allmänt erkännas, varit av en synnerligen omfattande och betydelsefull art. Även såsom läkare samt inom området för vetenskap, slöjd och skön konst hava kvinnor varit verksamma på ett framgångsrikt och för samhället gagneligt sätt. Det kan därför knappast längre anses vara med rättvisans fordringar eller med samhällets välförstådda intresse överensstämmande att helt och hållet utestänga dem från sådana befattningar av nu nämnd art, vilkas innehavare av Konungen utnämnas.

Hr Tryggers förnyade motion innebar med avseende på formulering en sammanjämkning mellan de vid 1905 års riksdag framkomna förslagen och blev av 1907 års riksdag antagen. Genom den förändring av § 28 R. f., som sålunda beslutades av 1907 och 1909 årens riksdagar och sanktionerades av Kungl. Maj:t den 6 juni 1909, gjordes till § 28 R. f. följande tillägg: "Till lärorefattningar vid statens läroanstalter, de teologiska lärartjänsterna vid universiteterna likväl undantagna, till andra beställningar vid inrättningar för vetenskap, slöjd eller skön konst samt till läkarbefattningar må i den ordning som ovan sagts och med tillämpning av grunder, som av Konung och Riks-

dag godkänts, * kunna utnämnas och befordras även infödda svenska kvinnor."

Numera fanns alltså icke längre något grundlagsenligt hinder för en kvinnas utnämning till statstjänst. Likväl innebar denna grundlagsändring endast ett löfte, vars infriande skett först 10 år efter löftets avgivande, och då blott begynnelsevis, genom det årets riksdagsbeslut, varom talades i början av denna uppsats.

Detta genombrott till förmån för kvinnas rätt att bekläda en chefspost i statens tjänst har naturligtvis sin förhistoria. Folkundervisningskommittén säger i sitt Betänkande I, s. 337: "Vad rektorsbefattningen vid de kvinnliga seminarierna beträffar, visar erfarenheten från många av våra större flickskolor, där kvinnliga föreståndare med utmärkelse handhava både de organisatoriska och den disciplinära ledningen, att denna befattning bör kunna anförtros även åt kvinnor". Den hemställer därför, att kvinna skall kunna befordras till rektor vid kvinnligt folkskoleseminarium och föreslår avlöning och pension för kvinnlig rektor.

Lärelönenämnden har 1914 i sitt Betänkande I, s. 118 gjort följande principuttalande: "Då kvinnor grundat och såsom föreståndarinnor med framgång lett såväl kvinnliga seminarier som samskolor och högre skolor för kvinnlig ungdom, har nämnden icke hyst några principiella betänkligheter mot att förordas, att kvinnor skulle få tillträde till rektorsbefattningar. — — — Nämnden förordar därför, att kvinna må förklaras behörig att innehava rektorsbefattning

* Spärrn. gjord av artikelf.

vid statens samskolor, Högre lärarinneseminariet samt kvinnliga folkskoleseminarier". Nämnden föreslår så grunder för kvinnlig rektors avlöning och pensionering.

År 1915 uttalade Folkskoleöverstyrelsen i sitt utlåtande över sökande till rektorsbefattningen vid Statens folkskoleseminarium i Stockholm, att "ehuru Överstyrelsen anser, att bland de anmälda" den enda kvinnliga sökanden "otvivelaktigt hör till dem, vilka med hänsyn till insikter, erfarenhet och övriga egenskaper, som företrädesvis erfordras hos styresmannen för ett seminarium, i främsta rummet bort komma i åtanke — — — Överstyrelsen icke kunnat finna, att gällande lagstiftning medger förordnande genom Kungl. Maj:t av kvinnlig seminarierektor", varför Överstyrelsen "vid ärendets slutliga prövning funnit sig böra taga i betraktande endast de manliga sökandena".

Med anledning härav och enär i Kalmar en kvinnlig adjunkt redan i nära 5 år tjänstgjort såsom vikarierande rektor inlämnade ett flertal bland lärarinnorna vid Statens folkskoleseminarier i febr. 1916 en petition till Kungl. Maj:t, i vilken de hemställde, att Kungl. Maj:t täcktes till 1916 års riksdag avlåta framställning därom att kvinna må kunna förordnas eller utnännas till rektor vid kvinnligt folkskoleseminarium, oberoende av den då hos Löneregleringskommittén vilande lönefrågan för lärare vid allmänna läroverk och folkskoleseminarier.

Folkskoleöverstyrelsen, som haft att avgiva utlåtande i ämnet, uttalade angående den principiella delen av frågan bl. a. följande:

Överstyrelsen hade redan principiellt anslutit sig till den åsikten, att kvinna borde kunna anställas som rektor vid kvinnligt folkskoleseminarium, och denna Överstyrelsens ståndpunkt stöddes av de erfarenheter, vilka Överstyrelsen varit i tillfälle att göra beträffande kvinnas förmåga att bestrida rektorsbefattning. Allt sedan höstterminen 1912 hade nämligen rektorsbefattningen vid folkskoleseminariet i Kalmar uppehållits av en kvinna, och det sätt, varpå detta uppdrag utförts, syntes bekräfta det antagandet, att ledningen av arbetet vid ett kvinnligt seminarium i vissa fall kunde med fördel anförtros åt en kvinna. Liknande erfarenheter hade Överstyrelsen varit i tillfälle att göra i fråga om ledningen av det privata kvinnliga folkskoleseminariet i Göteborg, från vilket elever årligen från och med år 1912 utgått efter avlagd folkskollärrinneexamen. Sagda seminarium räknade under läsåret 1915—1916 114 elever, och vid detsamma vore för det dåvarande ej mindre än 12 manliga lärare anställda. Seminariet hade allt sedan dess upprättande höstterminen 1909 föreståtts av en kvinna.

Överstyrelsen ansåg sig därför med stöd av egna och från andra håll bekräftade erfarenheter böra tillstyrka Kungl. Maj:ts bifall till den föreliggande ansökningen om vidtagande av åtgärder för att bereda kvinna möjlighet att utnännas eller förordnas till rektor för kvinnligt folkskoleseminarium.

Den principiella frågan om kvinnas anställande i statstjänst är, såsom förutvarande statsrådet Westman i sitt anförande till statsrådsprotokollet 23 febr. 1917 påpekade, alls icke slutligt löst genom fastställande av sådana grunder, som omförmälas i § 28 R. f. Dels måste dylika av Konung och Riksdag

godkända grunder fastställas för varje nytt slag av statsjänst, vartill kvinna av Konungen kan komma att utnämnas. Dels avse bestämmelserna i denna paragraf endast sådana tjänster, vilkas innehavare utnämnes av Konungen, men icke den till antalet vida talrikare grupp av befattningar, som tillsätts av underordnad myndighet. "Vad denna senare grupp beträffar, har redan genom av Kungl. Maj:t och Riksdagen fastställda stater eller annorledes meddelade föreskrifter ett rätt stort antal dylika befattningar öppnats för kvinnor — — men där dylika särskilda anordningar icke kommit till stånd, torde såsom regel anses gälla, att befattningar, som tillsätts av de under Kungl. Maj:t ställda myndigheterna, icke få innehavas av kvinnor."

— — — — —
 Visst erfara vi kvinnor en djup tacksamhet för vad som under de sista sjuttiofem åren vunnits för kvinnornas rätt till en med männen likställd utbildning och till en mot deras kompetens svarande ställning och utkomst. Vi kunna dock ej undgå att på samma gång känna, att utvecklingen fram emot fulla och hela medborgerliga rättigheter går långsamt och att vägen hittills varit stenig och törnbestrodd. Men vi veta också, att varje god, stor och rättfärdig sak städse måst strida sig fram i denna ofullkomlighetens tillvaro, och vi se just i de svårigheter vi möta och det motstånd vi måste bekämpa ett insegel på att vår sak är god, stor och rättfärdig. Därför kunna vi bevara tron och hoppet, ty vi veta, att allt det som innebär rättfärdighet, det vinner den slutliga segern.

Men framför allt skulle vi vilja bevara ett från all bitterhet fritt sinne, medvetna om att vad världen nu bäst och mest behöver, det är utjämnande försönlighet, hjälpsamt barmhärtighet, uppbyggande kärlek. Detta är vad vi skulle vilja bära in i samhället.

ELISABET EURÉN.

L. K. P. R. 1916.

Årsberättelserna för Landsföreningen och lokalföreningarna för kvinnans politiska rösträtt föreligga sedan en tid tillbaka och vittna om att arbetet för denna vår viktiga fråga som alltid pågår med goda och intresserade krafter. Lokalföreningarna visa vid årsskiftet en siffra av 215, av vilka 16 äro filialer, samt 16 länsförbund med ett sammanlagt antal av 14,416 medlemmar. En särdeles glädjande företeelse är att Männens förbund för K. P. R. är i ständig tillväxt, förlidet år har att uppvisa 3 nya lokalavdelningar.

Föreningens upplysningsarbete har som förut främst vilat på de Bergman-Österbergska samhällskurserna. Vårterminen upptogs av tvenne kurser, ledda av fröken Valborg Bergström, den första i Uppsala län 15 febr.—12 april, den andra i Stockholm 15 april—14 maj; den första kursen med 30 föreläsningar på 19 olika platser och med ett åhörareantal av sammanlagt 2,060 personer, den andra med samma antal föreläsningar på 10 platser med 1,200 åhörare. I Malmöhus län, under tiden 13 okt.—19 dec., uppehölls kursen av olika föreläsare; även i Väster-norrlands län, i Ångermanland och Medelpad ha föredrag hållits.

Artikelserien har som vanligt fortgått under det gångna året och influer i 21 tidningar, vilkas sammanlagda upplaga torde kunna uppskattas till c:a 268,000 ex.

Artikelseriens redaktör har varit fru Gerda Modén, Gävle.

Förlagsverksamheten synes under året ha varit mycket livlig. 51,415 exemplar tryckalster ha utgivits för en kostnad av 2,893 kr. 50 öre. Under året utkomna publikationer, förutom årsberättelsen, äro: Kvinnorörelsens landvinningar; Rösträttsbrevet för dagen; Några ord till vänner och motståndare av Elsa Alkman; Här står jag, jag kan inte annat, tal av kyrkoherde August Bruhn samt de till Birgittadagen utgivna trycksakerna: en reklamaffisch, Den heliga Birgitta, föredrag av Emma Aulin, Birgitta, prolog av Eva Fröberg och Hur kvinnorösträtten vinner terräng ute i världen. Dessutom ha nya upplagor utgivits av äldre broschyrer: Kristid, nykterhet och kvinnorösträtt av Sigrid Kruse; Landstingens uppgift och bety-

delse av Gulli Petrini; Varför vi måste arbeta för rösträtten av Karin Fjällbäck-Holmgren; Giftna kvinnors kommunala rösträtt av Anna Wicksell samt Kortfattad ledning för kvinnornas deltagande i de kommunala valen. Vykort med uttalanden av Fredrika Bremer, Selma Lagerlöf och Ellen Key och ett med svenska flaggan ha dessutom utgivits.

Liksom föregående år har Göteborgs F. K. P. R. utgivit Kvinnornas Kalender, redigerad av fröken Hildur Öjer.

Sommarens rösträttsmöte ägde som bekant rum i Strängnäs den 17—18 juni, deltagarna uppgingo till mellan två- å trehundra. Den 7 oktober firades över hela landet för första gången som den gemensamma rösträttsdag, som för varje år skall samla de svenska kvinnorna till agitation för deras sak — tills deras fråga blivit löst.

Notiser från bokvärlden.

Sverige och England under revolutionskrigens början. Bidrag till den Reuterholmska regeringens historia av *Lydia Wahlström*. P. A. Norstedt & Söners förlag.

Ett fackhistoriskt arbete behandlande en tid, som är ett och ett fjärdedels sekel avlägsen, och dock genom ämnets art av högsta aktualitet för dagen och berörande ting, som alla med intresse läsa om i dagens tidningar — sådan är i korthet karaktären av *Lydia Wahlströms* senaste bok. Den historiska forskningens, icke något som helst partitagande intresse har valt undersökningsobjektet och bestämt undersökningsmetoden. Nutiden, den tid och de omständigheter varunder boken utgivits, ger sig inte till känna genom uppdragna paralleller eller direkta hänsyftningar.

De forskningar i engelska arkiv, som

ligga bakom, företogs före världskrigets början. Även då måste excerpterna uppvisas i engelska utrikesdepartementet. För närvarande och för en tid framåt är naturligtvis dörren stängd för dylika forskningars bedrivande — så länge politiken inkräktar på den vetenskapliga objektivitetens område och bestämmer hur de betraktade företeelserna skola ses. Sålunda innehåller denna historiebok ett skådespel, för vars tidigare akter ridån nu och tills vidare är fördragen, medan de scener, som nu utspelas, äro för tätt inpå åskådaren för att tillåta överblick. Endast på det mest diskreta sätt förnimmes bokens — den vad utländska arkiv beträffar på tidigare forskningar grundade framställningens — tillkomsttid. T. ex. i citat, där läsaren står häpen, emedan yttrandet nästan alldeles oförändrat skulle kunna vara fällt i dag.

Blott i den värdefulla inledningen hän-syftar eljest förf. direkt på det nu på-gående kriget, icke med några som helst deklamationer eller någon fördold advokatyr, blott med en och annan påpekning, som indrager även det när-varande som åskådningsmaterial för omdömet.

Det är förlåtligt, om icke-fackmannen trots framställningens objektivitet får det starkaste intryck av ämnets aktua-litet. För övrigt kan han av detta intryck knappt taga någon skada i form av befästad partiskhet — därför har förf. sörjt så väl som möjligt. Hon berättar (utan kommenterande sido-blick på nutiden), huru under koalitionskrigen England betraktade Frank-rike som "fiende till all civilisation" och kriget mot detta land som "ett undantag från alla andra, fört i mänsklig-hetens och idealitetens namn". Mendess-förinnan har hon i inledningen sökt förebygga lättvindiga slutsatser. "Ämnet omfattar egentligen en serie av tvister beroende på den större eller mindre skärpa, varmed Sverige under revolu-tionskrigen nödgades försvara sin neu-trala sjöfart gentemot Englands upp-bringningar. Att sjökrigens vanliga verkan att locka de neutralas vinnings-lystnad även förspordes på Sveriges handel i denna tid har jag naturligtvis icke sökt dölja. Men att det härvidlag ändå kan se ut som om England genom sin hänsynslöshet mot de neutrala vore syndaren framför andra nationer beror delvis på att dess motpart Frankrike vid denna tid ännu var jämförelsevis angelägen att stå väl hos de neutrala makterna. England hade däremot inga andra hänsyn än den egna fördelens i handelskriget med Frankrike."

Lydia Wahlströms intresse för det personliga i historien, förnekar sig icke heller i denna bok, vars ämne är diplomati, uppbringningar och rättegångar. I en förträfflig bit under rubrik "Svenska beskickningen i London" har

hon framhållit hur "psykologiska fak-torer" alltid "spelat en större roll inom politiken än vad de handlande person-ligheterna själva kunnat se". Än här, än där träffar man på t. ex. en be-lysningsreflex i någon samtidas om-döme om den unge kronprinsen Gustaf Adolf eller en i få ord sammanfattad karakteristik, t. ex. den av rikskans-leren, med andra ord utrikesministern Sparre, "vars mjuka rygg, lärdoms-pedanteri, pratsjuka och enfald skulle gjort honom till ett villigt verktyg för vilken regering som helst". En rent humoristisk att icke säga farsartad episod utgör berättelsen om de ut-ländska ministrarnas i Stockholm, enkannerligen engelska sändebudet Spencers kontrovers med svenska regeringen i samband med kaffeförbudet.

HILMA BORELIUS.

Insända böcker.

P. A. Norstedt & Söner: **Sverige och England under revolutionskrigens början**. Bidrag till den Reuterholmska regeringens historia av *Lydia Wahlström*.

Albert Bonnier: **Ranrikes runor**. Bohuslänska berättelser från urtid till nutid av *Fredrik Nycander*. Första delen. — **Det ljusa förhänget** av *Erik Juel*. — **Georg Vrede**. Historien om en odåga av *Carl-August Bolander*. — **Hjältar och statister**. Histriion-noveller av *Gustaf Collijn*. — **Golgát** av *Olly Donner*. — **Luktärter ute och inne** av *Ellen Nordenstreng*. — **Min okände vän**. Roman i brev av *Dolorës Örn*.

Åhlén & Åkerlund: **Gustaf Janson**. En studie av *Hedvig af Petersens*.

Tidens förlag: **Riket**. Världsdrama av *K. P. Arnoldson*.

Wahlström & Widstrand: **Stjärnfall**. Några dikter av *Margit Ekegårdh*.

Hugo Geber: **Sverige** av *Rudolf Kjellén*. Politiska handböcker IV. — **Trollebo-kungen** av "Maja på Statt".

Evangeliska Fosterlands-stiftelsens förlag: **På fast grund**. Några ungdomsföredrag av *Frans Johansson*. — **Vad är livet?** Berättelse för de unga av *Märta Lagerfelt*. — **I sammaritens spår**. En dag i missionens sjukhus i Bellesa av *N. de Perthis*. — **Det är Guds vilja** eller Varför skola vi arbeta för sjömansmissionen? av *Johannes Neander*. — **Den goda delen**. Fjorton predikningar av *Alb. G. Lunde*.

A.-B. Nordiska Kompaniet.

Textilafdelningen Thyra Grafström, Stockholm.

Permanent utställning av färdiga och påbörjade arbeten samt material. Råd vid inredning av våningar m. m.

Undervisning

i Italiensk spets- och annan konstsöm.

Ständigt på lager därtill hörande material.

Svensk, Fransk och Bömisk Spetstråd. Rikhaltigt urval av Spetsmönster.

Fredrika-Bremer-Förbundets Kvinnliga Högre Yrkesskola

börjar hösten 1917 sin verksamhet med två kurser i *be-
klädnadsyrket*.

Högre kursen, minst ettårig, avser att utbilda kvinnliga arbetsledare och yrkesskolelärarinnor. En *ateljé*, där yrkes-
träning för inträde i den högre kursen kan förvärfvas, står i
samband med skolan.

Lägre kursen, tvåårig, avsedd för kvinnlig ungdom med
högre allmänbildning, meddelar grundläggande yrkesundervis-
ning i klänningssömnad, kappsömnad och lannesömnad.

Anmälan till kurserna före 15 juli till Fredrika-Bremer-
Förbundets byrå, Klarabergsgatan 48, Stockholm C., där
prospekt erhålles och förfrågningar besvaras.

Ledig annonsplats!

Anna Bengtsons Kappaffär

STORTORGET 12, HÄLSINGBORG. — RIKS TEL. 12 45.

REKOMMENDERAS

Kostym- och Kaptyger. Stort urval. Beställningar emottages

Innehåll:

I gryningen av en ny tid. Av *Metta Greger*.

De utomäktenskapliga barnens ställning.

Nej — och återigen nej! Av *Ellen Kleman*.

Kringblick.

Vägen till den första fullmaktstjänsten. Av *Elisabet Eurén*.

Notiser från bokvärlden.

HERTHA

Tidskrift för den svenska kvinnorörelsen, utgiven av **Fredrika-Bremer-Förbundet**.

Redaktör: *Ellen Kleman*.

Förbundsmedlemmar erhålla tidskriften till ett pris av kr. 3:50, varvid prenumeration sker direkt genom **Fredrika-Bremer-Förbundets** byrå, 48 Klarabergsgatan, Stockholm. **Icke-förbundsmedlemmar** prenumerera å närmaste postanstalt eller i bokhandel. Pris för postupplaga: $\frac{1}{4}$ år kr. 5:—; $\frac{1}{2}$ år kr. 7:50. — Lösnummer 35 öre. **Redaktion och expedition:** 48 Klarabergsgatan II, Stockholm. **Redaktionstid:** måndagar, onsdagar och fredagar kl. 1—3. Allm. T. 48 50, Riks 27 62. **Expeditionen:** kl. 11—4 varje söckendag. Allm, T. 48 16, Riks 27 62.

Tidskriften HERTHA'S annonspriser: netto.

Ruta om $\frac{1}{8}$ sida: 65 × 50 mm.	Ruta om $\frac{1}{4}$ sida: 65 × 101 el. 131 × 50 mm.	Ruta om $\frac{1}{2}$ sida: 131 × 101 el. 65 × 204 mm.	Hel sida: 131 × 204 mm.
1 gång .. Kr. 4:50	1 gång .. Kr. 8:—	1 gång .. Kr. 15:—	1 gång .. Kr. 28:—
5 gånger.. „ 20:25	5 gånger.. „ 36:—	5 gånger.. „ 69:—	5 gånger.. „ 127:—
10 „ .. „ 39:15	10 „ .. „ 70:—	10 „ .. „ 135:—	10 „ .. „ 245:—
20 „ .. „ 76:50	20 „ .. „ 136:—	20 „ .. „ 260:—	20 „ .. „ 475:—